

NOI TRACII

BULETIN CIRCULAR TRACOLOGIC
 al CENTRULUI DE STUDII ISTORICE DE LA VENETIA
 Secretariatul de redactie: MILANO, via Larga 11

*Tracii sunt neamul cel mai numeros
 și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor [Herodot]*

DIRECTOR - FONDATOR: PROF. Dr. IOSIF CONST. DRAGAN REDACTOR: Prof. MANOIL HAIVAS

PSIHOTERAPIA LA TRACI

de

Dr. Aurel D. PETRESCU

În ultimii ani s-au dezvoltat mult studiile de medicină psihosomatică, mai ales pentru medicina generală, unde medicul trebuie să cunoască și partea subiectivă a bolnavului, care de multe ori complică interpretarea justă a stării bolnavului și face uneori inefficient tratamentul cel mai potrivit pentru boala respectivă. Bolnavul cu psihicul său în dificultate creează probleme nu numai medicului, ci și familiei sale și chiar societății în care trăiește.

Problema psihosomatică a interdependenței dintre fizic și psihic, dintre starea de sănătate și starea de boală și factorii psihologici de diferite naturi care le influențează, este veche în istoria medicinei și prin legătura sa cu psihologia și filozofia, ea este o veche permanență în istoria culturii umane. Patologia a lăsat urme adânci în credințele, tradițiile, literatura-epopei, în folclorul, în arta -mai ales în pictura și sculptura tuturor popoarelor lumii.

Istoria ne păstrează mărturii prețioase despre medicina tracă și unele detalii despre psihoterapia la Traci.

Herodot (484-425 î.e.n.) în «*Istoriei*» (IV,85) socotea că Zalmoxis s-a ivit cu mulți ani înainte de Pitagora (580-500 î.e.n.)

Socrate (469-393 î.e.n.) a propus lui Charmide să-l scape de o migrenă cu ajutorul unei buruieni și a unor cuvinte magice, pe care le-a învățat de la un medic trac.

Platon (427-347 î.e.n.) consideră că medicii traci aveau principii asemănătoare cu cele enunțate de Hipocrate (sec.V-IV î.e.n.).

În «*Charmide*» Platon menționa că a învățat un descântec de la un medic trac, unul din ucenicii lui Zalmoxis, care spunea că «trebuie să dăm îngrijire trupului dimpreună cu sufletul». Avea deci o concepție psihofizică unitară și că «sufletul se vindecă cu descânțece». Aceste descânțece sunt vorbele frumoase, care fac să se nască în suflet înțelepciunea. La care desigur se adaugă și speranța de vindecare. Suferința psihică, a sufletului, poate duce la moartea trupului «de inimă rea» - după o veche zicătoare românească.

Aristotel (384-322 î.e.n.), Tracul

din Stagira, fondatorul liceului, făcea parte din corporația Asclepiazilor-medici. El a fost elevul lui Platon, fondatorul Academiei. Liceul a devenit rival Academiei.

Academia lui Platon făcea filozofie teoretică, pe când Liceul lui Aristotel se baza pe cercetare, pe logică, pe știință, cu preocupări de logică, fizică, biologie și discipline umaniste. Aristotel a fost primul mare enciclopedist.

Aspecte de psihoterapie individuală sau colectivă găsim din cele mai vechi timpuri la Traci, ca și la alte popoare.

Alexandru cel mare al Macedoniei (356-323 î.e.n.) avea în armata sa și trupe trace și medici traci. În 335 el face o campanie contra Geților de la nordul Dunării, pe care a trecut-o între Zimnicea și Giurgiu. El pleacă apoi în Asia, unde medicul sau, Filip, îi aplica pe lângă medicamente de epocă și psihoterapia, zicându-i: «Alungă-ți grijile din suflet, pe care prietenii ți-l tulbură dintr-un exces de zel și de bună seamă că sunt credincioși, dar stăpâniți de temeri exagerate».

Un exemplu de psihoterapie colectivă a fost aplicat chiar de Alexandru cel Mare trupelor sale în campania din Asia, la care au participat și Traci. Înaintea luptei decisive contra lui Darius din sept.331, care a avut loc la Gauganiela, armata macedoneană a intrat în panică, atunci Alexandru cel Mare a ordonat să se acorde un repaos trupelor sale și le-a ținut o cuvântare arătându-le că nu există nici un motiv de teamă, datorită vreunei situații neașteptate, deoarece dușmanul este încă departe și nu făcea nici o mișcare în direcția taberei macedonene. Atunci ostașii și-au recăpătat curajul și au reluat armele.

Contemporanii Tracilor din acea vreme, chinezii, utilizau zgomotul pentru executarea celor vinovați de «les majestate». Astfel, în sec.al III-lea î.e.n., Ming-Ti, un șef al poliției chineze, a dispus că cel care a ofensat pe «Înălțimea sa» nu va fi spânzurat, ci în fața lui vor cânta fără întreruperi cu fluierile, tamburele și cei care fac zgomot, până îi va surveni moartea condamnatului.

Faptul se explică din punct de vedere științific-medical.

Minkovski, în 1970, arată că un sunet reprezintă o transformare a lumii, în care un spațiu gol se umple de viață și începe să se manifeste, iar Harrer, în 1974, sublinia că emoția are un substrat morfologic și fiziologic. Sistemul nervos este primul punct de impact al zgomotului. El pune organismul în stare de tensiune neurovegetativă, cu senzația de oboseală, de teamă, de neliniște, de iritare, de slăbirea vederii, de astenie și duce la stări complexe, ca oboseala fobică de zgomot, dezechilibrând psihicul, proporțional și cu subiectivismul individului stresat, mai ales atunci când intensitatea zgomotului depășește 100 de decibeli. Un zgomot brutal constituie o agresiune pentru psihic, acționând ca un adevărat traumatism.

Experiența multiseclară a arătat -în cazul chinezilor- că zgomotul poate produce chiar moartea.

Medicina contemporană nouă semnalează și ea nocivitatea zgomotului. Nivelul sonor din ultimii zece ani s-a dublat, fiind cauza a 33% din cazurile de nevroză astenică și a 80% din cazurile de migrene.

De la descântecul trace aducătoare de înțelepciune și speranță, la executarea condamnaților prin zgomot la chinezi, este desigur un diapazon larg de decibeli, dar și o dife-

rență de nivel de concepție morală, pentru aceeași epocă - sec.al III-lea î.n.e.n.

Medicina tracă practică inițial de preoți, considerați ucenicii lui Zalmoxis, utilizau sub influența religiei și practici magice, cărora, prin acțiunea psihică pe care o exercitau, trebuie să le atribuim și efecte psihoterapeutice.

Pliniu (sec.I e.n.) menționa că Deximontanii care locuiau în zona râului Gran, fierbeau bitumul și inhalau vaporii rezultați, contra durerilor de cap. În acest caz eterul de petrol, care rezulta, explică efectele reale terapeutice ale acestui obicei antic.

Nicandru (+135 î.e.n.), medic și literat, cita un bitum denumit «Piatra de Tracia», care se găsea în regiunea râului Pont.

Galen (sec.II-III e.n.) considera bitumul «Petra», asemănător cu pamântul «Farmacite» care era, pe vremea sa, de uz medical.

Locuitorii orașului Saba din Arabia făceau fumigații cu bitum, cu aceleași efecte analgezice, datorită fracției volatile eterice.

Zalmoxis și Deceneu au fost considerați primii umaniști ai Geto-Dacilor, cultivând pe o treaptă superioară dezvoltarea omului și utilizarea științei în folosul său.

Faptul că popoarele vecine Tracilor considerau că ei practică medicina din dorința de a face un bine omului, relevă caracterul umanist al medicinei la Traci, dar și influența sa optimizatoare asupra psihicului bolnavilor traci, tratați de medicii lor.

La șapte secole după Herodot, Porphyros (sec.II e.n.) în «*Viata lui Pitagora*» menționa că Tracii numesc «Zalmos» pielea de urs și că Zalmoxis a fost numit așa deoarece

la naștere a fost acoperit cu o piele de urs.

Zalmoxis recomanda fumigațiile cu sămânță de cânepă, folosită mai ales de Tracii din sud, obicei transmis în medicina populară românească până în secolul al XIX-lea.

Pliniu (sec.I e.n.) arată că Tracii aveau o medicină care se folosea, mai puțin ca alte popoare, de magie, având un caracter mai obiectiv, fapt ce inspira mai multă încredere contemporanilor săi, indiferent de boala de care sufereau bolnavii Traci.

Galen (sec.II-III e.n.) dădea consultații prin corespondență în Galia, Spania, Tracia și Asia Mică, ilustrând circulația ideilor medicale din acea epocă, ca și schimbul de noțiuni medicale cu Tracia.

În «*Tăblițele trace*» se menționau descântecul «epodai», dar și medicamentul, «pharmacon».

Jordanes (sec.VI e.n.) numea aceste tăblițe «Belagines», ele cuprinzând legile scrise ale Tracilor, în cadrul cărora se recomanda o viață orientată după legile naturii - «Physis». Medicul, «phyzicianul» trebuia să aducă bolnavul la starea sa inițială de sănătate, la starea naturală, tratând atât corpul, «fizicul», cât și sufletul «psihicul» său, care constituiau un tot unitar.

Descântecul care însoțea prepararea și administrarea medicamentelor cuprindeau: vorbirea, privirea, atingerea, gestul și pantomima; ele contribuiau la pregătirea psihică a bolnavului, indiferent de natura bolii sale. Descântecul Traco-Geților și ale Romanilor erau publice, uneori chiar scrise, ele se memorau și se rosteau în cor, deci cu caracter de psihoterapie colectivă. Descântecul Tracilor erau apreciate de Greci, care ei înșiși aveau principii filozofice înalte.

Traco-Geții au avut o cultură orală, de tip rural, transmisă din generație în generație, spre deosebire de cultura greacă și romană, care era mai mult de tip urban și folosea scrierea și cartea, care chiar înainte de cucerirea romană, după cele amintite de Marțial (+ 107 e.n.), circula de la Roma până în Dacia și Britania.

Aristotel (384-322 î.e.n.) numea mâna «instrumentul instrumentelor», adevăr care a rămas valabil și în medicină, mai ales în chirurgie.

Cultul mâinii la Traci era dedicat zeului Sabasios și a fost practicat mai ales din sec.V î.e.n. până în sec.I e.n. și s-a transmis și în Dacia, în secolele al II-lea și al III-lea în timpul Daciei romane, după cum rezultă din «mâinile» de bronz găsite la Gavojdia, în Banat, și la Turda, în Transilvania. Mâna votivă era utilizată și în scopuri medicinale, ca element de influențare psihoterapeutică, în formă magică-religioasă, dar mai ales ca obiect cu caracter material medical, ca instrument chirurgical la naștere sau ca «buiotă» cu apă caldă, pentru calmarea durerilor după naștere; la care se adăuga și «convingerea că mâna sfântă face bine și aduce alinare».

Cultul mâinii la Traci s-a transmis într-o formă interesantă în psihoterapia populară românească, până în secolul al XIX-lea.

La Nucet-Dâmbovița bolnavii de tremurături, spaimă, tânjeală etc., deci de boli psihice, erau duși la olarul satului, care imprima pe o oală crudă mâna bolnavului. Oala era arsă și dusă împreună cu bolnavul la «fântâna de leac» din pădure, unde bolnavul era dezbrăcat și așezat cu spatele la fântână. Cu această oală se scotea apa din fântână și prin surprindere se arunca apa pe

spatele bolnavului, apoi oala era trântită peste mormanul de oale sparte, care se găseau lângă fântână «de la tratamentele anterioare aplicate aceluiași bolnav sau altor bolnavi din sat în decursul vremurilor. Desfășurarea acestui ritual: ducerea bolnavului la olar, apoi micul alai care se ducea la fântâna de leac din pădure, liniștea pădurii în contrast cu șocul apei reci pe spinare și cu zgomotul oalei care se spargea pe resturile celorlalte oale «de leac», crea cadrul psihoterapeutic al unui «duș scoțian» însoțit de șocul psihic care, în unele cazuri, putea fi similar și cu efectele terapeutice asemănătoare unor șocuri electrice «moderne» utilizate în bolile psihice contemporane nouă.

Coppée arată că liniștea deplină poate fi dăunătoare prin senzația de teamă pe care o provoacă. Indivizii super-emoțivi sunt mai sensibili la zgomotul de mare intensitate, mai ales când ambianța și situația psihicului este sub influența unor cauze sociale, familiare, profesionale, de nivel de cultură etc., care toate influențează negativ sistemul nervos supra sollicitat, cum este și cazul bolnavului psihic dus în liniștea pădurii, la tratamentul cu apă rece pe spinarea goală, urmat de zgomotul oalei sparte. Șocul psihic era evident și eventualele rezultate erau de asemenea explicabile, în caz că ar fi survenit.

Zgomotul acționează în mod diferit la omul sănătos, ca la cel bolnav. La epileptici, un zgomot repetat de șapte ori pe secundă poate declanșa o veritabilă criză de epilepsie, demonstrând efectul zgomotului la această categorie de bolnavi.

Aspectul mistic al bolii a dominat din antichitate până la apariția medicinei ca știință în sec.XVIII-lea

și al XIX-lea, când medicina devine materialistă, așezată pe baze anatomiche și fiziologice, pe baza lucrărilor unor oameni de știință, ca Virchov, Pasteur, Freud etc. care au contribuit la înțelegerea unității psihofizice a omului, mai ales bolnav, la care interdependența fizic-psihic este accentuată.

Dintre practicile cu suport material, cu sau fără efect obiectiv care au continuat să fie utilizate de-a lungul secolelor au fost și fumigațiile, transmise de la Traci sau alte popoare.

Agrippa von Nettesheim (1486-1535), medic și filozof, care a scris cartea: «*De occulta philosophia*» apărută la Anvers în 1530, promova magia în știință și medicină. El menționa utilizarea fumigațiilor cu sămânță de in și de polygonum amestecate cu rădăcina de viorele și de laur, susținând că «dezvăluie viitorul».

Efectele erau în primul rând datorite laurului, cunoscut toxic nervos și rezultatele erau similare, foarte probabil cu starea de tranșă în care se găsea Pitia din Delfi, sub influența vaporilor sulfuroși, care era cunoscută prin talentul ei de a ghici viitorul.

Fumigațiile erau utilizate nu numai de către popor, ci chiar și la curte, unde la 14 octombrie 1842, la detronarea lui Alexandru Ghica Vodă, în urma stressului produs, mai ales la femei, acestea au leșinat și ele erau tratate cu «odicoaloane», -Apă de Colonia- și cu «bumbacuri aprinse», deci fumigații cu bumbac bogat în celuloză și mai puțin în substanțe toxice cu acțiuni asupra sistemului nervos.

Psihoterapia populară era asociată în cazul călușarilor și cu șocul tactil, lovituri cu talpa, aplicate în

timpul dansului, mai ales la reumatici sau epileptici, culcați în mijlocul dansatorilor.

Strabon menționa asociațiile de preoți călători «Agyrtai», care susțineau că pot vindeca orice boală cu ajutorul dansurilor și a descânteceilor. Tradiția lor s-a transmis la poporul român sub forma dansului călușarilor. Aceștia purtau în năframa steagurilor plante medicinale, ca usturoiul, pelinul și avrâmeasa. În unele cazuri ei făceau și fumegații cu cânepă. Bolnavul reumatic sau epileptic era culcat într-o parte, cu mâna acoperindu-și capul, pentru a nu vedea când era lovit prin surprindere de către un dansator, care se desprindea în timpul dansului de grupul celorlalți, care continuau acest dans energetic, însoțit de strigăte, care desigur impresionau pe cel bolnav, cu psihicul slăbit. Cadrul psihic al dansatorilor cu bețe în mână, dansul viguros, strigătele și loviturile ce i se aplicau pe partea dureră constituiau o terapie cu șoc și o psihoterapie generală, care însă, după chiar mărturisirile vătafilor de călușari nu aveau efecte, mai ales în cazurile de reumatism, cele mai des «tratate» de călușari.

Studiul psihoterapiei trace în comparație cu psihoterapia ultimelor decenii ne dă o interesantă măsură a valorii celei trace, apelând la descântece, rostite individual sau în cor, însoțite sau nu de fumigații sau alte medicamente de epocă, mai ales plante medicinale.

Medicul contemporan nouă este solicitat și el să facă psihoterapie cu bolnavii de cele mai diferite boli. În 1971, Dr. Klinge, considera că dintre pacienții medicului de medicină generală, 30 până la 40% au și nevroză, deci sunt afectați și psihic.

Nașterea fără dureri este o preo-

cupare actuală, bazată și pe psihoterapie, căutând a evita analgezicele și anesteziicele uneori cu efecte secundare nedorite, cum a fost mai ales cazul «Thalidomidei».

Unii medici de medicină generală consideră ca 12-15% din pacienții lor au și tulburări psihice, fapt ce le răpește circa 30% din timpul consultațiilor. Boala psihică modernă se consideră determinată de cauze sociale, familiare, sexuale, alcoolism etc.

O lungă experiență de psihoterapie aplicată la medicina generală a fost efectuată de Dr. B. Lazare în perioada 1949-1969 și a obținut rezultate bune în 29,8% din cazuri, cu un maximum de rezultate optime de 46,1% la ulcerul duodenal.

Importanța psihoterapiei contemporane este dovedită de numeroasele congrese internaționale care se țin în fiecare an. Studiul psihoterapiei thrace, prin prizma conținutului tematic al acestor congrese, este elocvent și ilustrează valoarea sa.

Descântecelile thrace individuale sau în cor studiate comparativ cu cunoștințele actuale despre muzică sunt de asemenea de interes științific. Muzica afectează, în funcție de intensitate și individ, sistemul respirator, sistemul cardiovascular, sistemul digestiv, mai ales la cei receptivi la muzică și mai puțin la cei care au o atitudine pasivă, după cum rezultă din studiul publicat în

1974, de «Institutul de cercetarea experimentală pentru psihologia muzicii» al Fundației H. von Karajan. La noi în 1976 s-a înființat la Bacău un laborator de sănătate mintală, dovedind actualitatea psihoterapiei în medicina modernă.

Studiul psihoterapiei thrace ne demonstrează valoarea sa și după două milenii de la perioada ei de înflorire.

Résumé.

La psychothérapie thrace fut une réalité du point de vue scientifique. Elle est documentée tant par sa continuité dans la médecine populaire roumaine que par les études comparatives avec la psychothérapie actuelle qui dispose d'appareils d'acoustique modernes et des toutes dernières études d'anatomie et de physiologie de l'ouïe humaine.

Des incantations individuelles ou collectives, parlées ou chantées en chœur par les Thraces, jusqu'à la thérapie «moderne» par la musique, il ne s'agit là que d'un pas qualitatif, le principe de l'influence sur la psyché étant le même: optimiser la psyché du sujet affecté de la maladie, afin d'obtenir une «compréhension» envers cette maladie, qui est si nécessaire surtout pour le patient dont la psyché est atteinte.

L'action de la psychothérapie thrace est maintenant renforcée par l'addition de médicaments et de fumigations.

Cratere cu decor zoomorf de la Valea Lupului din faza Cucuteni B2

ORIGINEA TRACĂ A MACEDONENILOR PREROMANI

de Prof. N. P. VAIDOMIR

Primele știri istorice despre neamurile tracice din Macedonia datează din secolul al V-lea î.e.n. și se datoresc istoricilor eleni: HERO – DOT (484-425) și TUCIDIDE (460-395), iar mai târziu, la finele secolului I î.e.n. și începutul secolului I e. n., de la geograful elen STRABON (60 î.e.n. - 29 e.n.). Mărturiile arheologice, însă, dovedesc că existența Tracilor în Macedonia este mult mai veche, și anume, tot atât de veche ca și a Tracilor din Tracia, din Moesia sau Dacia, deci cu cel puțin două milenii înainte de Hristos. Istoricii greci de astăzi nu puteau să nu se ocupe și ei de trecutul Tracilor, pentru a stabili etnologia reală a Macedoniei.

Acești învățați greci,—ale căror cercetări au fost publicate în «Ma-

rea Enciclopedie Greacă», și pe care în mod expres îi folosesc, tocmai ca să arăt că încercările oficialității grecești de a da o interpretare interesată problemei, nu au o bază istorică,—*admit fără rezerve elementul trac în Macedonia răsăriteană și nordică, și pe cel iliric în Macedonia apuseană.*

Istoriceste se constată că Macedonia era locuită, cu cel puțin cinci secole înainte de Hristos, de o seamă de neamuri tracice și ilirice.

Din cercetările făcute, am identificat numeroase neamuri tracice, dintre care cele constatate în Macedonia răsăriteană și nordică sunt Traci propriu ziși, iar cei din Macedonia apuseană sunt un amestec de Traci și Iliri, deci Traco-Iliri.

NEAMURILE TRACE ATESTATE ÎN MACEDONIA

In Macedonia răsăriteană:

1. *Pierii*, țara numita Pieria, corespunde azi cu plasa Caterina, reședința în Caterina, jud. Salonic (Grecia).

2. *Ematienii*, țara Ematia, cade în județul Salonic (Grecia).

3. *Botienii*, țara Botiea, corespunde cu județul Pella (Grecia).

4. *Migdonii*, țara Migdonia, parte cade în județul Salonic, parte în județul Kilchis (Grecia).

5. *Crestonii*, țara Crestonia, cade în județul Seres (Grecia).

6. *Bisalții*, țara Bisalția, cade astăzi în județul Seres (Grecia).

7. *Sintii*, țara Sintia, parte cade în județul Seres (Grecia), formând o plasă cu numele grecizat Sintichi, reședința la Sidirocastru, iar partea nordică cade în Bulgaria de Sud.

8. *Odomanții*, țara Odomanția, corespunde astăzi cu județul Drama (Grecia).

9. *Edonii*, țara Edonia, corespunde cu județul Cavala (Grecia).

10. *Medii*, țara Media, corespunde cu ținuturile de azi Petriți și Melenic din Bulgaria de Sud, la Nord de județele Seres și Drama ale Greciei.

11. *Dantiliții*, țara Dantiliția, co-

respunde azi cu un teritoriu de graniță dintre Grecia și Bulgaria, la nordul județului Drama al Greciei.

12. *Derseii* (sau *Dereii*), locuind un teritoriu care azi ar cădea între județele Seres și Drama-Grecia, anume la sud-vest de orașul Seres (Grecia).

13. *Satrii* și *Travsii*, locuind un teritoriu care azi cade în Bulgaria de Sud, la Nord de județul Cavala al Greciei.

14. *Sapii* (sau *Sapeii*), a căror țară corespunde cu partea de Sud-Est a județului Cavala (Grecia).

15. *Tracii Calcidicei*, azi județul Calcidica (Grecia).

In Macedonia nordică:

16. *Peonii*, țara numită Peonia, parte cade în județul Kilchis (Grecia), corespunzând cu plasa de azi cu același nume -Peonia- având reședința în Gumenița, iar cea mai mare parte cade în Bulgaria și Jugoslavia, la nord de orașul Ghev-

gheli.

17. *Dardanii*, țara Dardania, în sudul Jugoslaviei.

18. *Agranii*, țara lor cade la Nord de Peonia, azi în Bulgaria sudică, locuind munții Rodope.

19. *Pelagonii*, țara numită Pelagonia, azi regiunea Bitoliei, din sudul Jugoslaviei.

In Macedonia apuseană:

20. *Eordeii*, țara numită Eordea, corespunde cu plasa Eordea de azi, județul Cojani (Grecia).

21. *Elimiții*, țara Elimea, sudul județului Cojani, corespunzând cu plasa Grebenei, reședința la Grebena.

22. *Linghistii*, țara Linghistia, corespunde cu Nordul județului Florina (Grecia).

23. *Orestienii*, țara Orestia, corespunde cu Sudul județului Florina, având centrul Argosul-Orestiei (Hrupiștea).

TRACISMUL MACEDONIEI RĂSĂRITENE

Tracismul Macedoniei răsăritene care, după împărțirea administrativă a Greciei dinaintea de 1941, cuprinde județele: Salonic, Pella, Kilchis, Calcidica, Seres, Drama și Cavala, este categoric afirmat de arheologul grec K. GHEROIANI, care recunoaște că această parte a Macedoniei a fost locuită în epoca preromană de Traci veritabili.

Ba mai mult, același autor constată că parte din Macedonia răsăriteană, care ar corespunde azi cu Sudul și răsăritul județului Salonic, inclusiv plasa Caterina dintre munții Pieri, Olimp și Marea Egee, cu parte din județele Kilchis și Seres și Peninsula Calcidică, se numește Tracia până în secolul al V-lea î.e.n. când numele de Macedonia nu era cunoscut.

Redăm textual din K.Gheroiani: «*Toate marginile nordice ale Mării Egeei, unde din răsărit până în Olimp, cei mai vechi locuitori cunoscuți au fost neamurile tracice: Bisalții, Sitionii, Migdonii, Pierii, se amintesc până în anii războiului peloponesiac sub numele de Tracia*».

La aceeași concluzie ajunge și învățatul grec G. D. Capsalis, după care: «*Tracia se numea ținutul cuprins între nordul Olimpului până la Dunăre și Pontul Euxin, care era locuit de numeroase neamuri înrudite, dar separate între ele.*»

Deopotrivă și celelalte provincii ale Macedoniei răsăritene erau locuite de Traci, după cum constată același autor, K. Gheroiani: «*In partea de sud a Ematiei, numita Botiea de către locuitorii ei preelini* (mai exact,

precizăm noi, preromani) era așezată la poalele muntelui Vermion, unde este însemnatul oraș Veria».

Locuitorii Botieei erau, cum vom vedea, Traci.

Și încă alte regiuni ale Macedoniei răsăritene erau locuite de Traci.

«Ținutul acela din apropiere de mare, care era așezat în partea răsăriteană a râului Axios (Vardar) se numea Migdonia, de la locuitorii ei foarte vechi, Migdonii, de națiune tracă».

«Puțin înaintea războaielor persice a fost ocupată de regii Macedoniei, care, imediat după aceste războaie, au subjugat de asemenea și ținutul muntos, care forma granița spre răsărit și care avea multe mine de argint». «Acest ținut aparținea Bisaltților, care erau și ei Traci».

Tot K. Gheroiani precizează că Elenii n-au pătruns în aceste regiuni ale Macedoniei răsăritene decât prin

secolul al VIII-lea sau al VII-lea, în număr mic și mai intens din sec. al VI-V-lea și numai pe cale colonială. Sau cum spune autorul însuși: «Ioniienii, coloni din Eubeea, s-au așezat în Pieria (adică în ținutul Cate-rinei de azi, județul Salonic), probabil prin secolul al VIII-lea sau al VII-lea, în orașele Metona și Pidna» deci pe coaste, iar nu în interior.

În ce privește provincia Ematia, care cade în județul Salonic, după arheologul grec Macaronas, și-ar fi luat numele de la un erou macedonean, și se numea Peonia, pentru că aici locuiau Peonii, popor de națiune tracă, încă înainte de apariția puterii macedonene, care, după unii, ar fi pornit chiar din Ematia.

În alta parte, vorbind de poporul care a locuit la început în provincia Boția, azi județul Pella, învățatul G. D. Capsalis constată că aceștia au fost... «Peonii și Boțienii,

neamuri pelasgice sau mai de grabă tracice».

Grupul trac al Peonilor va domina, la un moment dat, aproape toată țara, care mai târziu se va numi Macedonia, și aceasta până la apariția puterii macedonene.

Că întreaga Macedonia, și nu numai cea apuseană, a fost locuită de Traci, este suficientă mărturia lui *Strabon* din sec. I î.e.n., după care, chiar în timpul său... «*Tracii au Macedonia și vreo câteva locuri în Tesalia*».

Ne vom ocupa, pe scurt, de fiecare din neamurile tracice atestate în Macedonia răsăriteană.

PIERII

Pierii locuiau regiunea Pieria, cuprinsă între râul Aliacmon și muntele Olimp, la sud, și între munții Pieri, la apus și Marea Egee, la răsărit, deci în Macedonia propriu zisă, care odinioară făcea parte din Tracia, pentru că... «*Tracia se numea ținutul cuprins între nordul Olimpului până la Dunăre și Pontul Euxin, care era locuit de numeroase neamuri înrudite, dar separate între ele*».

Deci Pieria, regiune a Macedoniei răsăritene, făcea parte din ceea ce se numea până târziu, în antichitate, Tracia.

În ce privește originea locuitorilor, după G. D. Capsalis, «*Pierii sunt popor trac*». Același autor, vorbind despre Botieni, recunoaște că... «*Traci erau și cei care locuiau mai la sud, Pierii*».

Acești Pieri, constată și G. D. Capsalis, nu numai că au locuit ținutul de lângă munții Olimp, Pieria, dar s-au coborât și în regiunea din apropierea râului Elicon, unde au introdus adorarea muzelor și iubirea

de poezie.

Grecii, venind în contact cu Pierii, au împrumutat de la ei cultul muzelor, iubirea de muzică, de poezie și zeități, de aceea la Greci muzele se mai numeau Pieride și Olimpiade. – Pierii sunt clasificați de Grecii vechi între Tracii civilizați. Numele Pierilor s-a păstrat în toponimia regiunii respective: au dat numele munților Pieri, în care au locuit Pierii traci, după cum Carpii traci au dat numele munților Carpați. Țara Pieriei formează azi o plasă în județul Salonic. Orașe atestate în vechea Pierie sunt: Pidna, Metona și Dium.

EMATIENII

Ematia, țara Ematienilor, se întindea între râul Aliacmon, golful Termiac, lacul Ludiu și munții Vermion, adică regiunea orașelor de azi: Edessa, Veria și Nausa, în partea de apus a județului Salonic.

La început țara aceasta se numea Peonia, pentru că aici au locuit Peonii, un popor de neam trac. Peonii au dominat, nu numai Ematia, ci aproape toată Macedonia, până în momentul apariției puterii macedonene. Ematia a fost locuită de diferite neamuri tracice.

Din această țară ar fi pornit, după unii, puterea macedoneană. Numele de Ematia va fi dat Macedoniei de către poeți.

Știm că Tracii, în special ramura Pierilor, din sudul Macedoniei, au fost creatorii muzelor luate și de Greci, iar la frații lor din Ematia, mitologia pomenește de Ematide, care nu-s decât cele 9 fiice ale regelui Pieru al Ematiei, care, concurând cu cele 9 muze ale Pierilor, în cântecele de pe muntele Elicon, au fost învinse și de aceea s-au transformat în păsări zburătoare.

Atragem atenția asupra faptului că regele Ematiei, amintit aici, poartă un nume trac, Pieru.

Orașe ale vechii Ematii, pot fi amintite: Ematia, Veria, Edessa, Citiium, Evia, Mieza, etc.

CRESTONII

Crestonii erau popor trac, de vreme ce locuiau Crestonia...«*țara veche tracică*», din sudul Macedoniei, între Axios și Strimon.

Atlasul Putzgers îi dă pe Crestoni ca popor trac. Capitala Crestonilor, tot Crestonia, era dată ca oraș tracic sau pelasgic, încă de pe vremea lui Herodot. Crestonii sunt cucerți de regele Alexandru I al Macedoniei, după anul 479 î.e.n.

BISALȚII

«*Popor al Macedoniei răsăritene și al Calcidice, de origine tracă, vorbea doua limbi diferite*», după învățatul grec Andr. G. Dalezios, se înțelege, una din aceste limbi trebuia să fie limba maternă, cealaltă probabil limba greacă, învățată din contactul cu coloniile grecești de pe coaste.

Același autor arată că Bisalții... «*înainte de sec.al V-lea î.e.n. ocupau un ținut între râul Ehedor (azi râul Galic) până la Strimon, și locuit de neamuri tracice, care erau conduse de un rege comun*». Ei sunt amintiți pentru prima dată de Herodot, apoi de Tucicide, Diodor, Strabon, Pliniu și Plutarc.

G. D. Capsalis ca și K. Gheroiani îi socotesc pe Bisalți ca Traci, ultimul îi dă ca locuind și Peninsula Calcidică. Se amintește că una din ocupațiile principale ale lor era păs-

toritul, ceea ce confirmă și mai mult originea lor tracă. Sunt cucerți de regele macedonean Alexandru I, după anul 479. Numele lor a rămas în toponimie. Ștefan Bizantinul amintește de râul Bisalti în Macedonia, și orașul Bisaltia.

BOTIENII

Locuiau la început împreună cu Peonii, țara Botiea, de o parte și de alta a râului Ludia, între Aliacmon și Axios, spre Egee. Și unii și alții, constată G. D. Capsalis, erau «*neamuri pelasgice sau mai de grabă tracice*». Și K. Gheroiani îi consideră pe Botieni ca Traci, locuind și în Peninsula Calcidică: «*Peninsula Calcidică în antichitate a fost locuită de națiuni tracice: Idonii, Sitionii, Bisalții, BOTIENII*». Botiea va deveni centrul Macedoniei, aici fiind capitala statului macedonean, PELLA, care la început s-ar fi numit VUNOMIA. De asemenea pot fi amintite și alte orașe vechi, anume: Ihne, Alorus etc.

MIGDONII

Migdonii sunt, după A. Th. Samotrachis, un «*popor de origine tracă, locuind de foarte vechi timpuri în Migdonia, al cărei fondator este socotit Migdon, fiu al lui Ares și frate cu Edon, fondator al Edoniei*. Migdonii se constată a fi locuit și în Asia Mică, în jurul Olimpului asiatic, în Bitinia, în Pergam, etc.

Migdonia a fost o regiune foarte populată, în care se amintesc 14 orașe, dintre care mai însemnate sunt Termi, Halestra, Sindus, Liti, Apollonia, Aretusa etc.

(va urma)

HISTOIRE DES ROUMAINS

DE LA PENINSULE DES BALCANS

PAR N. IORGA

(suite)

Deux siècles plus tard, un voyageur juif, un rabbin de Tudèle, Benjamin, qui traversa la Thessalie, constatera que les Valaques qui l'effrayèrent par leur audace de routiers et de brigands dans les montagnes ont l'habitude d'employer des noms empruntés à la Bible hébraïque. D'un autre côté, le vainqueur des derniers Tzars bulgares, l'empereur byzantin Basile II, avait soumis au nouveau siège d'Ochrida tous les Roumains vivant dans les limites de l'ancienne Bulgarie, entre autres donc ceux dont l'énergie et la vaillance soutinrent le rebelle Samuel, devenu lui aussi un Tzar, dans sa tentative de ressusciter l'Empire byzantin des Slaves opposé à l'Empire byzantin des Grecs. Et enfin le chroniqueur byzantin Cédreus attribue le meurtre d'un des frères et co-régents de Samuel, David, à des Βλάχοι οδοῖται, ce qui ne signifie pas: des routiers valaques, mais bien des *conducteurs de caravane* appartenant à cette nation.

Ceci arriva aux «Beaux Chênes», Καλαί δρυς -, les Roumains du Pinde nomment jusqu'aujourd'hui les localités de leur habitation selon leur aspect naturel -, entre Kastoria et Prespa.

A ce moment d'autres sources aussi nous représentent ces Rou-

mains, non seulement dans cette qualité, mais aussi comme vivant dans les villages qui forment une province leur appartenant en propre.

LA GRANDE-VALACHIE THESSALONIENNE

Dans un bizarre traité, contenant des renseignements sur la vie administrative et militaire dans la province de Thessalie au XI-e siècle, un ancien militaire apparenté au stratège d'origine asiatique, arménienne, Kékauménos, parle d'un chef roumain, portant le nom, caractéristique, de Nicolîță, qui avait été d'abord, sous l'empereur Basile, domestique des gardes, des *excubitores*, à Byzance, pour être ensuite écarté au profit d'un Franc d'origine royale et nommé en échange «duc des Vlaques de l'Hellade». Et cela signifie ces territoires, jadis grecs, de la Thessalie, de l'Étolie et de l'Acarnanie, où s'étaient longés les Roumains et qui étaient devenus par conséquent leur Valachie, Βλαχία, leur «Grande Valachie», par opposition à une Valachie Supérieure, à une Petite Valachie et à une Ancienne Valachie dont les noms sont conservés par les sources ou par la tradition.

Ces «Vlaques», ces Roumains jouissaient donc d'une situation privilégiée, qui *n'était pas celle d'un territoire, mais bien celle d'une nation entière*, - et on ne rencontre pas de cas semblable dans cet Empire de Basile II qui contenait un si grand nombre de nations. Or cette situation ne peut s'expliquer que d'une seule manière: par *une colonisation officielle d'Empire*.

Si les Roumains avaient eu toujours cette Thessalie même, ils auraient vécu dans les mêmes conditions que les habitants quelconques de ces parages; pour avoir un chef qui fût seulement celui de leur communauté nationale il a fallu qu'ils vissent s'établir en masse au profit de cet Empire, qui leur reconnaissait des droits si étendus.

Or la seule explication est qu'ils descendirent du Nord, du côté de l'Adriatique, de l'Albanie, où *certains d'entre eux restèrent jusqu'à nos jours, dans le voisinage immédiat de Durazzo, ainsi qu'en Épire, où entre Ianina, Mézovo, Grébéna et le mont Gramos ils forment encore la majorité de la population, et sur les deux versants du Pinde, du mont Gramos jusqu'à Agrafa. Et cela ne peut arriver qu'au moment de l'invasion slave, ces Roumains ayant quitté le territoire gouverné par les chefs de ces envahisseurs pour s'établir sur le territoire resté sous l'autorité de l'empereur*. On a observé avec raison que cette migration de pays slave en pays grec est prouvée par le nom même de «Vlaques» donné par les Byzantins

aux Roumains.

La neveu de Kékauménos représente les Valaques comme habitant «surtout» cette «Hellade» à laquelle ils arrivèrent à donner, pour des siècles, leur nom, et *en partie aussi l'Épire et la Macédoine*, - ce qui coïncide à ce que nous pouvons tirer de la situation actuelle de leurs habitations.

Certains d'entre eux forment des régions d'origine et d'administration commune: il y a en Thessalie comme en Valachie et dans l'ancienne Moldavie un Cîmpulung. Ils habitent des villages, à la tête desquels se trouvent des chefs élus, qu'on peut assimiler aux *juzi*, aux «juges» (*judices*), qu'on trouve sur le Danube et dans les Carpathes peut-être même dès l'époque du Visigoth Athanaric, qui était lui-même un «juge». Parmi eux est mentionné un Berivoiu (Βερίβοιος) et un Sthlabétas Karmelakès (Slavotă...). Leur seule obligation envers l'Empire était de payer la dîme de leurs troupeaux et, à l'occasion d'un mariage dans la famille impériale et probablement aussi à d'autres solennités, d'envoyer des présents en nature.

Ce sont aussi des guerriers, mais dont la manière de combattre, en bandes légères, n'a rien de commun avec celle des légions. Leur fidélité envers le César, leur obéissance envers ses fonctionnaires sont plus que douteuses, et, aussitôt qu'on paraît toucher à leurs privilèges, ils se révoltent, et ce phénomène est tellement habituel qu'il porte un nom spécial dans la terminologie officielle byzantine: c'est un *μουλτος*, terme qui paraît venir du latin *tumultus*.

Le chef suprême est appelé dans leur propre langage *celnic*; le mot est d'origine slave, signifiant: chef de guerre, et il correspond à la dé-

nomination officielle de *duc*; sur le Danube et dans les Carpathes, comme chez les Serbes et les Slaves de Pannonie, dont l'organisation a été copiée par les Magyars, on dit: Voévode. Nicolîță ou Niculiță - est le type du «celnic»: passant tour à tour du parti de l'empereur à celui du Tzar de la révolte, se faisant pardonner toujours par son souverain légitime et conservant, même après qu'il fut remplacé par un étranger qui s'était apparenté à sa famille, ce Kékauménos arménien, sa vie et ses biens, les domaines étendus qui faisaient son importance.

A la même époque, des Valaques de cette Thessalie avancent vers l'Est, sur les terres qui appartiennent plus tard aux moines du Mont Athos; ce sont des bergers qui vendent leur fromage «vlaque»; leurs femmes et leurs filles viennent troubler les exercices d'ascèse des religieux; les monastères essaient d'en faire leurs serfs, des «douloparèques».

L'histoire de la révolte de Samuel présente le plus souvent, - presque toujours, - le spectacle d'une guérilla valaque, et aussi albanaise. Au cours des conflits incessants, les chroniques byzantines nous font voir un autre Nicolîță, *du côté de Sérès, donc dans la Macédoine orientale*, puis des personnages qui s'appellent Nestoriță, Iliță, Zăriță (Sarița, de Saru), et même, à Diavoli, dans ces contrées de la Macédoine, un Litovoïu, dont le nom est celui d'un des premiers Voévodas-princes des Roumains d'Olténie, dans les Carpathes du Jiu, à la fin du XIII-e siècle. Samuel se dirigea contre la Thessalie elle-même et arriva à se saisir de la ville de Larissa; d'une femme de cette ville, il eut un fils, Gabriel Rhomanos, qui essaya

plus tard de s'arroger lui aussi un rôle «impérial». Et le fils de ce Gabriel s'appelle Déléanos, Deleanu en roumain, alors qu'un fils d'Aaron, frère de Samuel, porte le nom, ayant aussi une désinence roumaine, d'Alusianos.

Bientôt ce mouvement fut arrêté; les actes de guérilla cessèrent; les autorités byzantines revinrent dans les places qu'elles avaient dû céder aux rebelles. Mais le pli était pris, l'impulsion avait été donnée. Aussitôt une autre formation au caractère slave surgit sur le littoral de l'Adriatique: la Serbie dioclétienne, ayant à sa tête des chefs dont la situation et le titre: comtes, cnèzes, correspondent parfaitement à ceux des juges, des Voévodes, des *domni* roumains, des Balcans aussi bien que des Carpathes. Tel fut le caractère d'un Michailas (en roumain: Mihăilă), d'un Constantin-Bodin, qui se faisait appeler «le Tzar Pierre»; nous avons déjà signalé ailleurs la présence parmi ses conseillers d'un Pétrilo (en roumain: Petrilă). Nous nous bornons à signaler ces similitudes frappantes, surtout au lendemain de la participation si large des Roumains à la rébellion d'Ochrida, sans prétendre fixer un caractère national non slave à ces chefs de la nouvelle formation slave de l'Adriatique.

Ces chefs ont des relations d'alliance avec les barbares touraniens qui occupent la rive droite du Danube et dominent une autre population roumaine: les Pétschénègues. Mais déjà, à la veille des croisades, une nouvelle ère s'ouvre sous les premiers rois des Deux Siciles. Leurs troupes se dirigent vers Durazzo pour suivre la Vie Egnatia dans la direction de Constantinople. Les chevaliers hardis de l'Occident pénètrent du côté d'Avlona (Valo-

na) et de Kanina, ils avancent en Épire jusqu'à Ianina, ils atteignent la Méglénie, alors que, d'un autre côté, ils se présentent du côté d'Ochrida et d'Uskub. Ils ont des quartiers d'hiver à Larissa et à Tricala. Ils passent par un «village valaque», un χωριον βλακιχον, au nom d'Ezeban ('Ε ζ ε β à ν), mentionné dans la chronique abondante d'Anne Comnène.

La première croisade il y eut dans ces montagnes de la partie occidentale des Balcans une révolte des Manichéens, du côté de Béliatova, soutenue par des «Scythes» pétschénègues. On se rappelle les noms bibliques de Samuel, de ses frères et de leurs sujets.

En 1201 enfin un Valaque souviendra la révolte de l'officier byzantin Manuel Kamytzès en Thessalie.

Ces révoltes ne réussirent pas. Mais les Valaques restèrent un élément militaire au service des Byzantins qu'ils avaient combattus jusqu'alors. On les voit - ces «Valaques qui mènent la vie pastorale» - combattre dans les armées impériales contre les Pétschénègues ainsi que jadis contre les Sarrasins de Sicile. Ils gardent un caractère spécial - comme celui de ces barbares eux-mêmes à l'époque de la première croisade -, garanti par des conventions. C'est l'heure même où les rencontre le rabbin Benjamin de Tudèle, qui constate que «personne ne peut les affronter dans un combat et aucun roi les vaincre».

LES ROUMAINS DU PINDE FONDATEURS D'ETAT (1186)

Peu de temps après ces Roumains de Thessalie, dont les antécédents avaient soutenu le Tzarat de revan-

che d'Ochrida, fondent eux-mêmes, et sans aucun concours de la part des Bulgares authentiques, le troisième Tzarat qui s'établit plus tard dans la Trnovo des Balcans.

Car il s'agit en effet d'un mouvement de ces Thessaliotes de la «Grande Valachie». C'est à Tyrnavos que, d'après les chroniqueurs grecs, éclata la révolte des «celnics» Pierre et Asan, dont les conationaux avaient été dommagés, contre la coutume séculaire, par les fonctionnaires de l'empereur Isaac l'Ange, qui avaient demandé de lourdes contributions pour les noces de leur maître, le mouvement de ces chefs de soldats qui avaient été eux-mêmes cruellement offensés. Mais cette place n'est pas sans doute celle de Bulgarie - qui ne fut peut-être fondée que plus tard, d'après le nom d'une ville homonyme -, mais bien la Tyrnavos thessalienne. Lorsqu'on connaît, et d'une manière si précise, par des témoignages si nombreux, d'un caractère d'authenticité parfaite, la région habitée par les Valaques, on se demande ce que ces deux frères, destinés à être les fondateurs d'un Empire qui allait durer presque deux siècles, seraient allés chercher dans l'Hémus. Et, comme il est question d'une église de St. Démètre, des miracles accomplis par ce saint, exhortant à la révolte ses fidèles, il ne faut pas oublier que les restes du saint étaient conservés dans une église fameuse par des miracles de toute espèce, à Salonique.

Si, aussitôt après le grand succès, terrifiant pour les Byzantins, de ce nouveau «moultos» valaque, l'Etat qui en ressortit fut bulgare, pré-tendant continuer la tradition du Tzarat deux fois détruit, à Preslav

et à Ochrida, sans parler des révoltes ultérieures, il faut l'attribuer aux lettrés slaves, aux moines de la Bulgarie occidentale de jadis, qui gardaient fidèlement le souvenir d'un passé glorieux pour leur race, qu'ils croyaient, non sans raison, pouvoir faire revivre avec le concours d'autres nations, cette fois des Roumains seuls.

Mais, ainsi que le montre le témoignage, tant de fois répété, de Villehardouin, le chroniqueur de la quatrième croisade, et de Henri de Valenciennes, son continuateur, les guerriers furent, avant comme après la fondation d'un nouveau régime politique, des «Blaques», auxquels se mêlaient plus souvent les Cumans d'outre-Danube - Touraniens dominants et Roumains sujets de ces barbares - plus les Bulgares, les «Bougres». Celui qui, ne se contentant pas du titre de roi, que Pierre lui-même avait demandé à l'empereur Frédéric, à son passage par les Balcans, ambitionnait la couronne impériale et entendait avoir donc un Patriarche à ses côtés - ce Basile qui fut peut-être le grand inspirateur de la politique «bulgare» de ces chefs de révolte victorieux, - Joannice, le troisième des frères fondateurs, est considéré par le sénéchal de Champagne, par l'historien de la guerre sainte comme un «roi de Blakie et de Bougrie»: «et cil Johanis si ère uns Blaqui qui ère revelez contre son frère et contre son oncle». Ailleurs, il est présenté, plusieurs fois, comme «le roi de Blaquie» sans autre titre, mais jamais comme «roi de Bougrie» ou même «de Bougrie et de Blakie»; ses guerriers sont des «Blas et Bougres», plus «quatorze mil Cumains, qui ne estoient mie baptizié».

(à suivre)